

Psychoanalyse van de Smurfen

Je gaat toch niet serieus een psychoanalyse maken van de Smurfen? Het loopt toch gesmurfd in het kabouterdorpje in het woud?

Niet volgens Antoine Buéno, die een sociologische studie heeft gemaakt van de Smurfen. Buéno ziet in de samenleving van de blauwe dwergjes de belichaming van een totalitaire utopie doordrenkt van nazisme, communisme en mysogonie. De Franse filosoof heeft zijn bevindingen beschreven in 'Le Petit Livre Bleu'.

Belangrijkste bevindingen

De uitkomsten van Buéno's onderzoek zijn schokkend. De Smurfen samenleving is:

Autoritair: de Smurfen samenleving wordt geleid door een autoritaire alleenheerser: Grote Smurf. Grote Smurf heerst als een absolute monarch over zijn koninkrijkje.

Ondemocratisch: Smurfen hebben geen stemrecht; er vinden nooit verkiezingen plaats.

Communistisch: Smurfen kennen geen particulier eigendom en worden geleid door een collectieve Vaderfiguur: Grote Smurf. Smurfen hebben allemaal dezelfde pakjes aan, zoals marionetten. En hoewel Grote Smurf geen Kim Jong-un is, doet het idee van een ondemocratisch aangestelde Oppergod denken aan communistische regimes.

Patriarchaal: de Smurfen samenleving bestaat voornamelijk uit (ongetrouwde) mannen. Smurfinnen zijn zeer zeldzaam. Smurfen vormen een door Papa Smurf geleide mannengemeenschap met misogynie trekken.

Racistisch: de Smurfen samenleving is volledig homogeen: iedereen heeft een blauwe huidskleur. De Smurfen samenleving is een utopische verbeelding van *Blue Supremacy*.

Nazistisch: de Smurfengemeenschap kent één gemeenschappelijke vijand: de grote boze tovenaars Gargamel. Volgens Buéno heeft Gargamel een Joodse achtergrond. Zijn beeltenis – havikneus, donkere, priemende ogen en gitzwart haar – zou een karikatuur zijn van de Jood en doet denken aan antisemitische afbeeldingen uit de nazitijd. En is het toeval dat Gargamel's kat Azraël heet? De verwijzing naar Israël ligt voor de hand.

Volgens Buéno ben ik in mijn jeugd (ik was gek op de Smurfen) blootgesteld aan propaganda voor een autoritaire, patriarchale, racistische en nazistische samenleving.

Dynamieken van het ego

Wat bezielde Peyo, geestelijk vader van de Smurfen, om kinderen met zulke denkbeelden te besmurfen?

Arme Peyo. Net als iedereen is hij een kind van zijn tijd, onbewust gevormd door het collectief onbewuste, dat inderdaad nog getekend is door discriminatie en andere primitieve afweermechanismen.

Afweer- of verdedigingsmechanismen zijn onbewuste drijfveren in de psyche die het overleven van de soort en haar individuen moeten garanderen. Zolang de mens zichzelf als een afgescheiden ego ervaart, zal hij (deels) geleid worden door angst. Het tegenovergestelde van angst is liefde: de beleving van eenheid, welke vanuit het ware Zelf – de ziel – gekend is. Onze ziel is als een druppel in de oceaan en kent zichzelf als één. Vanuit deze eenheid projecteert de ziel haar vele persoonlijkheden, gemanifesteerd op de talloze ruimte-tijd coördinaten van de reïncarnatiecyclus. Persoonlijkheden hebben als doel om aspecten van de ziel bewust te maken en uit te werken. Je huidige persoonlijkheid omvat misschien maar 1% van wie je op zielsniveau werkelijk bent. In dit opzicht ben je als een Smurf. De persoonlijkheid, met het ego als ogenschijnlijke alleenheerser, is als een dwerg ten opzichte van de ziel.

In de kindertijd vormt zich het ego en omdat de meeste mensen – jong en oud – nu eenmaal geen besef meer hebben van hun diepere, grotere spirituele werkelijkheid, vormt de persoonlijkheid van de meeste mensen zich vanuit een Darwinistische beleving. Materialisten als Darwinisten en Freudianen – die de ziel ontkennen – zweren bij het dogma ‘survival of the fittest’. Het leven is een strijd om te overleven en de twee overlevingstactieken zijn vechten (‘fight’) of vluchten (‘flight’).

Helaas is het zo dat de meeste mensen hun leven lang grote Smurfen zijn: angstige kinderen, die ver blijven van daadwerkelijke Zelfrealisatie. Elk huidig maatschappelijk systeem getuigt van zeer infantiele egomechanismen tot overleven. In kapitalisme zegeviert het recht van de sterkste, ook als dit tot extreme onrechtvaardigheid en groot collectief en individueel leed leidt. In politiek zegeviert zwart-wit denken: Republikeinen en Democraten zijn van verschillende planeten afkomstig.

Grote mensen zijn als grote Smurfen. Velen zijn in de greep van primitieve afweermechanismen: on(der)bewuste drives, geleid door angst, die als functie hebben de integriteit van de psyche in stand te houden. Het ego is echter niet bij machte alle tegenstrijdige elementen in de binnen- en buitenwereld met elkaar te verenigen, daarvoor is ons ik-bewustzijn (1% van de werkelijkheid) te klein. Pas als er een overgave vanuit het ego plaats vindt, is iemand in staat te putten uit het grotere, hogere, diepere bewustzijn van de ziel, waarin alle elementen als in een mandala verenigd zijn. Hiervoor is het noodzakelijk dat iemand een transpersoonlijke ontwikkeling doormaakt, waarbij de illusie van afgescheidenheid wordt opgeheven ten gunste van Zelfrealisatie. In het geval dit niet gebeurt, zoals bij de meeste grote Smurfen, blijft de psyche in de ban van pervasieve, infantiele overlevingsmechanismen, met de meest primitieve afweer van al: splitten of zwart-wit denken. Dit leidt tot systemen innerlijke en uiterlijke apartheid. Het maakt niet uit welke kleur een systeem heeft – nationaal-socialistisch, communistisch, kapitalistisch, republikeins, democratisch, mannelijk, vrouwelijk, christelijk, atheïstisch.

Whatever. Het is allemaal hetzelfde: *Blue Supremacy.*

Symboliek van de Smurfen

Smurfen zijn kabouters: verbeeldingen van in ontwikkeling zijnde psychische krachten. In de kindertijd moet een sterk ego tot ontwikkeling komen, om al wat zich innerlijk en uiterlijk in het verdere leven ontplooit te kunnen dragen. Daarom is egocentrisme in de infantiele ontwikkeling van belang. Als alles goed gaat, verlegt het accent zich in de tweede levenshelft naar een meer kosmisch bewustzijn, waarin de mens de eigen wil overgeeft aan de universele wil (Heilige Geest) die door alles heen werkzaam is. Om te beseffen hoe perfect de universele wil werkt, en hoe imperfect de kleine wil van het ego is, hoef je maar naar de perfectie van de natuur te kijken tegenover de zeer imperfecte maatschappij. Dat wat wij ervan maken valt in het niet bij de natuur. En omdat we als mensheid bezig zijn een sterk ego met een eigen wil te ontwikkelen, hebben we ons afgekeerd van de natuur. We zijn uit de symbiose van de moederschoot (Moeder Natuur) gestapt en hebben een eigen samenleving in elkaar gesmurfd.

De Smurfen kunnen dieptepsychologisch dus 'gelezen' worden als verbeeldingen van de psychische krachten die werkzaam zijn om een sterk ego (Smurf) te ontwikkelen. Dit kan alleen in een egocentrische setting waarbinnen de homogeniteit van de psyche, van kleine én grote kinderen, bewaard blijft. Vandaar de noodzaak en functionaliteit van *Blue Supremacy* – tijdelijk, in de kindertijd! Niét als je voorbij de vier jaar gesmurfd bent! Rond die leeftijd moet de kinderpsyche een eerste, dynamisch evenwicht tussen de zogenoemde vrouwelijke (anima) en mannelijke (animus) ontwikkeld hebben.

Freudianen als Melanie Klein hebben de ontwikkelingen van de kinderpsyche excellent in kaart gebracht. Weliswaar eenzijdig, want Freudianen zijn materialistisch georiënteerd: alles wordt verklaard vanuit het Darwinistisch dogma van het recht van de sterkste. De ziel was bij Freud op een aparte manier afwezig (dat krijg je met apartheidssystemen). Freud was typisch een Grote Smurf: splitten was zijn specialisatie. Hoewel hij er alles aan deed om de religieuze functie te castreren, werd hij er op een bepaalde manier door bezeten.

In de kindertijd nu moeten twee fasen goed worden doorlopen om tot innerlijke (en uiterlijke) integratie te leiden: de zogenoemde 'orale' en 'anale' fase. Nogmaals, Freudianen zijn materialistisch georiënteerd; ze kunnen psychische functies zodoende alleen relateren aan biologische functies als drinken en eten (orale fase) en poepen (anale fase). Of, de favoriete functie van Freudianen: seksualiteit (fallische fase). Nogmaals, Freud was een Papa Smurf. Hij verklaarde seksualiteit zuiver vanuit mannelijk oogpunt. Smurfen doorlopen een fallische fase, ook als je Smurfin bent. Stiekem heeft Smurfin penisnijd. Het beslissende moment in de psychoseksuele ontwikkeling van Smurfin is als ze beseft dat ze geen penis heeft. Dan pas beseft je dat je een Smurfin, een vrouw, bent.

Grote Smurfen als Freud zijn inderdaad misgoen!

Terug naar mijn verhaal.

Ontwikkelingen in de kindertijd

Smurfen in de orale en anale fase hebben hopelijk nog geen last van seksualiteit. Hoewel. Als de verhalen van de Smurfen iets duidelijk maken, is het dat de ontwikkeling van de kinderpsyche zich niet afspeelt in een uitsluitend veilige cocon. Het Smurfendorp mag dan moeilijk vindbaar zijn – alleen met magische krachten kun je dit bereiken – maar het gevaar ligt altijd op de loer. De boze tovenaer Gargamel doet er alles aan de idylle van de kindertijd om zeep te helpen. Hierover dadelijk meer.

Orale fase

De orale fase in de Freudiaanse psychologie representeert de ontwikkeling van een veilige hechting of binding van het kind met de omgeving en zichzelf. Hiervoor is de beschikbaarheid van voeding – fysiek en emotioneel (liefde, geborgenheid) – noodzakelijk. Dit is een vrouwelijke, yinne fase, waarin alles gericht is op ontvangen. Idealiter ontwikkelen Smurfen in deze fase een ontvankelijke, open houding naar de wereld toe, als zij beseffen dat er voor hen gezorgd wordt en dat ze veilig en geliefd zijn. Een goed doorlopen orale fase (0-2 jaar) vormt een basis van psychisch welbevinden. Als je dan later een grote Smurf wordt, zul je je veilig in het leven voelen, je gemakkelijk hechten aan anderen, vol vertrouwen in het leven staan. En omdat je psychische overvloed kent, zul je gericht zijn op delen. Moeder Natuur is hierin je grote voorbeeld.

Anale fase

In de anale fase gaat het over de ontwikkeling van een eigen wil en de drang je in de wereld te manifesteren.

Eén van de eerste manieren waarop een Smurf leert dat hij invloed heeft op de wereld, is door gehoor te geven aan de aandrang om te poepen of niet. Kleine Smurfen die nog niet kunnen praten, hebben wat over grote Smurfen te zeggen door hun ontlasting op te houden. Smurfin zal vol moederlijke zorgen zijn als ze merkt dat haar Smurfje alle ‘shit’ in zichzelf vasthoudt. Kleine Smurfen die dit doen, uiten op deze manier hun stil protest of ze voelen zich onveilig en kunnen daarom zichzelf niet zijn. Zeker niet als je moet poepen en je aanwezigheid zich via stank uit.

Ik zal hier verder niet ingaan op de giga psychopathologie die zich, subtiel, via het zindelijk worden van kleine Smurfen ontwikkelt. Feit is, met het alleen op een potje zitten of op de grote Smurf WC te gaan, ontwikkelt het kind autonomie. Goed gehechte kinderen die zich veilig en geliefd voelen in de wereld, gaan vervolgens jong op eigen benen staan. Ze leren lopen en nemen af en toe eens afstand van Smurfin en Papa Smurf, om alleen de wereld te verkennen en hun eigen gang te gaan. Deze beweging naar buiten toe, de wereld in, getuigt van mannelijke, jonge kracht.

Wanneer beide fasen, oraal en anaal, goed worden doorlopen, ontstaat een evenwichtige dynamiek in de psyche tussen yin en yang, vrouwelijk en mannelijk, passiviteit en activiteit. Helaas is het Smurfendorp, net als de huidige wereld, in de greep van met name mannelijke energieën. Adrenaline, die zorgt voor (hyper) activiteit, wordt meer gewaardeerd (ook financieel) dan oxytocine, die zorgt voor rust. En hoewel Moeder Natuur de Smurfen gemeenschap in haar schoot draagt, heeft Papa Smurf geen vrouwelijke ega, die als een wijze, oude vrouw tegenwicht biedt aan de al te

hyperactieve, patriarchale samenleving. Je kunt het Peyo niet verwijten dat hij geen Mama Smurf heeft getekend, want ook een geestelijk vader is een kind van zijn tijdsgeest. En deze is nu eenmaal mannelijk georiënteerd.

Vernietigend ego

Ik ga ervan uit dat alle ontwikkelingen op aarde zich voltrekken in de baarmoeder van de kosmos, die geleid wordt door de scheppingskracht van de geest. Het feit dat er nauwelijks nog Smurfendorpen, verscholen in grote wouden, bestaan, zal wel iets te betekenen hebben.

Net als kleine Smurfen moeten ontwaken uit de symbiose met Smurfin, moeten grote Smurfen via het proces van zelfontwikkeling zich psychisch tijdelijk losmaken van Moeder Natuur. Dankzij de cognitieve revolutie van homo sapiens, kan de mens over zichzelf nadenken en zo een eigen ik of ego centreren temidden van de onmetelijke kosmos. Door zichzelf tot middelpunt van het universum uit te roepen, maakt de mens zich in zijn beleving los van kosmische processen en krijgt hij het idee dat hij het allemaal zelf moet gaan doen.

Dat dit alles een illusie is – je doet niets zelf, want er is in waarheid geen ik – maakt niets uit. De beleving als afgescheiden ego te bestaan, zorgt ervoor dat de mens leert om zijn eigen microkosmos te besturen in plaats van het leven als een kind in de orale fase over te laten aan Moeder Natuur. Dat het proces van losmaken van Moeder Natuur gepaard gaat met vele rampen hoort erbij. Dat deze anale fase gekenmerkt wordt door een mannelijke *overdrive*, is natuurlijk. Ook al dreigt dit tijdelijk Moeder Natuur te vernietigen.

In Smurfenland wordt de natuurlijke idylle voortdurend bedreigd door de boze tovenaer Gargamel. Hij verpersoonlijkt de schaduwzijde van onze uit de kluiten gewassen mannelijke krachten. In deze psychoanalyse van de Smurfen en Gargamel trek ik dus andere conclusies dan Buéno, die in de boze tovenaer en zijn kat Azraël een projectie van antisemitisme ziet. Wel wijs ik erop dat grote Smurfen net als kleine Smurfen vaak veel last hebben van angst.

Het is letterlijk levensbedreigend om te denken dat je als ego, afgescheiden van de kosmos, bestaat! Om de existentiële angst die in 99% van de mensen in hun onderbewuste sluimert continue te kunnen onderdrukken, moet je vanalles smurfen. Zoals benoemd is splitten één van de smurfigste afweermechanismen. Je installeert gewoon een apartheidsregime in je denkkeest. Datgene waar je bang voor bent – je eigen ego – projecteer je naar buiten toe en dan geef je andere ego's de schuld van je bestaansangst. Het maakt echt geen bal uit op wie je je angst projecteert. Voorwaarde is wel dat deze niet blauw is, want je moet het gevaar buiten jezelf kunnen leggen. Zwarte, rode of gele Smurfen worden dan de zogenaamde boosdoener van je eigen leed. Omdat het gevaar, dat eigenlijk van binnenuit komt, nu van buitenaf lijkt te komen, koester je de waan (foutief denkbeeld) dat je er macht over hebt. Iets dat van buitenaf komt is vaak makkelijker te beheersen dan de impulsen die vanuit onze verduisterde geest komen. De projectie van het gevaar naar buiten toe heeft nog een groot voordeel. Een ander kun je vermoorden. Om jezelf te vermoorden moet je wel heel veel durf (en dus angst) hebben. Joden kun je uitroeien.

Gargamel: de boze tovenaer in onszelf

De kinderlijke psyche van de Smurfen moet uiteindelijk leren dat Gargamel de nog onbewuste, eigen schaduwkant is. Er bestaat immers geen buitenwereld, want er is ook geen binnenwereld die toebehoort aan een ego.

De ziel is metafysisch. In onze geestelijke natuur zijn we met alles verbonden. Kwantumfysisch is er zelfs geen sprake van een objectief onderscheid tussen waarnemer en waarneming. Dat wat als schijnbaar afgescheiden object wordt waargenomen, is ten diepste subjectief. De buitenwereld vormt zodoende altijd een exacte weerspiegeling van de eigen innerlijke ontwikkeling. Je kunt letterlijk niets of niemand anders tegenkomen dan je Zelf. Alles wat zich op je levenspad aandient, heeft een intieme verbinding met je eigen ontwikkeling. Zodoende is alles betekenisvol. Carl Gustav Jung sprak in dit verband van synchroniciteit. Uiterlijke gebeurtenissen dragen een betekenis in zich die innerlijk relevant is voor de waarnemer. Maar je moet het ver gesmurfd hebben, wil je in staat zijn om in Gargamel een veruiterlijking van de eigen, innerlijke egodynamieken te zien.

En hier houdt mijn psychoanalyse van de Smurfen psyche op, want je kunt van een kind nog niet verwachten dat deze in staat is om de buitenwereld als de eigen binnenwereld te beschouwen. Wel kun je kinderen voorbereiden op het leven op aarde, door ze te initiëren in de wereld van het kwaad.

De ontwikkeling van de mensheid staat nog in haar kinderschoenen. We zijn nog maar net begonnen om ons los te maken van Moeder Natuur en bevinden ons momenteel, Freudiaans gezien, midden in de anale fase. De huidige onbalans tussen mannelijke en vrouwelijke krachten zal weer in evenwicht moeten komen. Hiervoor moet de mens zichzelf als ego met een eigen wil weer gaan relateren aan het grotere wil. De grote Smurfen wereld moet eerst volledig in de soep lopen, voordat de mens gaat inzien dat een eigen wil alleen functioneel is als zij in harmonie met de kosmos, de wereld om ons heen, wordt aangestuurd. Via een spiritueel proces moet de mens de eigen geestelijke natuur, de werkelijkheid van de ziel, weer gaan beseffen. Dan kan hij voorbij gaan aan psychoanalyse en de naar buiten geprojecteerde schaduw verinnerlijken.

Er geldt: 'zo boven, zo beneden; zo binnen, zo buiten.'

Overigens, in de kosmos van de Smurfen wordt wel degelijk gewezen op de gevaren van een te sterk doorgevoerde ontwikkeling van het ego. Gargamel, die toch geen Smurf meer is, maar een mens, woont afgezonderd in zijn vervallen kasteel, dat er als een soort aftandse boerenhoeve uitziet. De omgeving is er dor en duister. Verder is de boze tovenaer de hele dag met zwarte magie in de weer. Het is niet moeilijk om in het alchemistisch laboratorium van de zwarte magiër een gelijkenis te zien met de grote chemiebedrijven van mensen. Ego's die hun eigen wil boven de universele wil stellen, plaatsen zichzelf via zelfvernietigende processen buiten de kosmische orde. Hierin zetelt een rechtvaardige, kosmische wijsheid. Al wat de egoïstische mens smurft, keert zich tegen hem. Via onze zwarte magie (technologie, chemie, economie, kapitalisme, politiek, cultuur etc.) denken we vooruitgang te boeken. Maar omdat in de wereld van grote Smurfen vrijwel niets bewust in harmonie met het geheel wordt bedacht, smurft het voor geen meter. We zijn alleen bezig Moeder Natuur, en zo onszelf, te vernietigen. Óók

deze betekenislaag is gelegen in de mythe van de Smurfen, wiens bestaan voortdurend wordt bedreigd door de, ten diepste, zelf opgeroepen duistere kracht van Gargamel, de boze tovenaer in onszelf:

EGO

Als het maar gesmurfd afloopt met de mens!

© Sander Videler